

ΤΖΕΦΡΙ ΕΥΓΕΝΙΔΗΣ

«Η Αμερική έχει πλέον προχωρήσει»

Ο γνωστός συγγραφέας με την ελληνική καταγωγή μιλάει στο BHMAGAZINO με αφορμή την επανακυκλοφορία του βιβλίου του «Αυτόχειρες παρθένοι».

ΑΠΟ ΤΗ
ΜΑΡΙΑΕΝΑ ΑΣΤΡΑΠΕΛΛΟΥ

Ο Ευγενίδης βρίσκεται πλέον στην Ελλάδα και κλητάει να ζήσει σαν Έλληνας στην πατρίδα των προγόνων του. Οχι ο Τζέφρι, αλλά ο αδελφός του, ο οποίος αναζητεί ένα ωραίο μέρος για να μείνει στην Αθήνα ή πλησίον της. Ο συγγραφέας Ευγενίδης τού πρότεινε να διαλέξει ένα σημείο της περιφέρειας «αθηναϊκής Ριβιέρας», αν και η αλήθεια είναι ότι δεν ήταν αυτός ο χαρακτηρισμός που χρησιμοποιήθηκε. Ούτε ως άλλως, είναι δύσκολο να τον φανταστείς να χρησιμοποιεί χτυπητές λέξεις ή εκφράσεις που παραπέμπουν σε μια κάποια φαντασμαγορία. Είτε έχεις διαβάσει τα βιβλία του, μια μικρή σειρά από μυθιστορήματα-κοιμητοτεχνήματα που ενθουσίασαν το κοινό και απόβλεψαν τους κριτικούς, από το ντεμπούτο των ωχελικά τραγικών «Αυτόχειρων παρθένων» στο έπος της διεμφυλικής Καλλιόπης στο «Middlesex» ή στο δράμα της ενηλικίωσης στο «Σενάριο Γάμου» (όλα από τις εκδόσεις Πατάκη), είτε τον έχεις ακούσει να μιλάει με τον ήρεμο, λιτό αλλά πολύ ουσιαστικό λόγο που αποφεύγει τις υπερβολές και τις εξάρσεις. Η αφορμή για να μιλήσουμε ήταν η επανακυκλοφορία της ιστορίας των πέντε αδελφών Λίσμπον και όχι η κυκλοφορία του νέου του βιβλίου, το οποίο δουλεύει εδώ και χρόνια. Δεν είναι ακόμη έτοιμο, κι αν έχει περάσει η καθιερωμένη δεκαετία που απαιτείται

συνήθως για να διαβάσουμε το νέο μυθιστόρημα αυτού του σπουδαίου εκπροσώπου της γενιάς «των νέων αμερικανών συγγραφέων», οι οποίοι πλέον έχουν εξητάρσει. «Τι να πω, εκδίδω ένα βιβλίο όποτε πιστεύω ότι έχω στα χέρια μου ένα βιβλίο που αξίζει την προσοχή και τον χρόνο των αναγνωστών. Δεν εκδίδω ένα βιβλίο επειδή απλώς έφθασε το πλήρωμα του χρόνου. Φοβάμαι ότι δεν μπορώ να κάνω τίποτα γι' αυτό».

Οι «Αυτόχειρες παρθένοι» εκδόθηκαν πριν από 27 χρόνια αλλά διαβάζονται και μνήμερα ούτε μια μέρα από τότε. Γιατί πιστεύετε ότι αντέχει το τεστ του χρόνου;

«Δεν έχω μια απάντηση για αυτό. Τι να πω, όταν το έγραφα προσπάθησα να είμαι πολύ συγκεκριμένος με τις συντεταγμένες της ιστορίας, τον τόπο και τον χρόνο, την Αμερική της δεκαετίας του '70. Ωστόσο ταυτόχρονα δεν αναφέρω ποτέ το όνομα της πόλης. Επειτα, οι μεσήλικες άνδρες που αφηγούνται την ιστορία κοιτάζουν πίσω στην εφηβεία τους, σε μια άλλη εποχή από αυτή που ζουν. Όλα αυτά τα στοιχεία προσδίδουν στο βιβλίο μια αβέβαιη αίσθηση, ίσως μια διάσταση αχρονίας και διαχρονικότητας. Στην πλοκή του βιβλίου υφαίνονται μυθικά αρχέτυπα μεταμφιεσμένα σε σύγχρονες εκδοχές τους, τα οποία είναι ωστόσο απόλυτα θεμελιώδη κατά βάση και οικουμενικά. Και κανείς δεν ξέρει καλύτερα από

τους Έλληνες τη δύναμη του μύθου να επιβιώνει».

Ποια είναι αυτά τα μυθικά αρχέτυπα;

«Πρόερχονται από τη γοθτική λογοτεχνία, αναφέρονται στη στιγμή που ένα σπύτι έχει αρχίσει να ρημάζει ή στην ιδέα της αυτοκτονίας. Το βιβλίο ενέχει στοιχεία του gothic horror, το οποίο με τη σειρά του σχετίζεται με παραμύθια και λαϊκούς μύθους. Περισσότερο όμως αφορά ένα σπύτι με μια έγκλειστη οικογένεια στην οποία κανείς δεν ξέρει τι πραγματικά συμβαίνει. Πολλές φορές η φαντασία σου εμπλουτίζεται από αρχέτυπα δίχως να το συνειδητοποιείς όταν βλέπεις τον κόσμο και γράφεις για αυτόν».

Η από την ίδια την πραγματικότητα; Όπως έχει γραφτεί, αυτό το βιβλίο σκιαγραφεί τον κόσμο των προαστίων της μεταπολεμικής Αμερικής και τη μελαγχολική, αν όχι τραγική, πλευρά του αστικού ονείρου.

«Αλήθεια είναι. Δεν το συνειδητοποιούσα όταν το έγραφα, αλλά νομίζω ότι το βιβλίο είναι απόρροια της εμπειρίας μου από τη ζωή μου στο Νιτρώιτ. Όταν γεννήθηκα ήταν η τέταρτη μεγαλύτερη πόλη στις ΗΠΑ και είχε το υψηλότερο κατά κεφαλήν εισόδημα. Καθώς μεγάλωνα, η πόλη έχασε τον μισό πληθυσμό της, πολλά από τα κτίρια εγκαταλείφθηκαν, ο αστικός ιστός αποσυντέθηκε, ακόμα και οι φτελιές ασθένησαν και πέθαναν. Όταν μεγάλωνα όλα κατέρρεαν. Όλες αυτές οι εμπειρίες ήταν σαν να εμπόσαν

τη ζωή μου με αυτή την αίσθηση της θνητότητας και του προσωρινού. Πιστεύω ότι αυτός είναι ο λόγος που έγραψα το βιβλίο. Μόνο όταν πέρασαν τα χρόνια και άρχισα να αναλογίζομαι τι συνέβη στην πόλη του Νιτρώιτ συνειδητοποίησα ότι αυτή η ευθραυστότητα που διαπερνάει την ατμόσφαιρα του βιβλίου προέρχεται από την εμπειρία τού να μεγαλώνεις σε μια τέτοια πόλη».

Η άμεση επιτυχία του βιβλίου επηρέασε κάπως τον τρόπο γραφής σας;

«Δεν νομίζω. Μου επέτρεψε όμως να αφήσω τη δουλειά μου με το συγκεκριμένο ωράριο. Αυτή η αλλαγή είχε τεράστια επίδραση στη δουλειά μου, όπως καταλαβαίνετε. Πάντως, μέχρι τότε προσπαθούσα να γράψω για φανταστικά μέρη ή για τον εαυτό μου, μολονότι δεν ήξερα και πολλά γι' αυτόν. Με τις «Αυτόχειρες παρθένους» έγραψα για μέρη που γνώριζα και ξαφνικά είχα τον έλεγχο, κατείχα το κείμενό μου, καθώς ήξερα τα πάντα χωρίς να χρειαστεί καν να κάνω έρευνα. Θυμώμουν έντονα αυτά τα χρόνια, ακόμα και την όψη που είχαν τα κούδουνα των σπιτιών και μου άρεσε πολύ που είχα τη δυνατότητα να γυρίσω στην εποχή της εφηβείας μου. Η κατεύθυνση που πήρε η δουλειά άλλαξε δραστικά όταν συνειδητοποίησα ότι είχα μεγαλώσει σε ένα μέρος για το οποίο άξιζε να γραφτεί λογοτεχνία».

Η ταινία της Σοφία Κόπολα σας άρεσε;

«Έχω καιρό να τη δω, αλλά μου αρέσει. Μου αρέ-

σουν όλες οι ταινίες της. Ημουν πολύ τυχερός που διασκεύασε το βιβλίο μου. Πιστεύω ότι είναι σπουδαία σκηνοθέτρια».

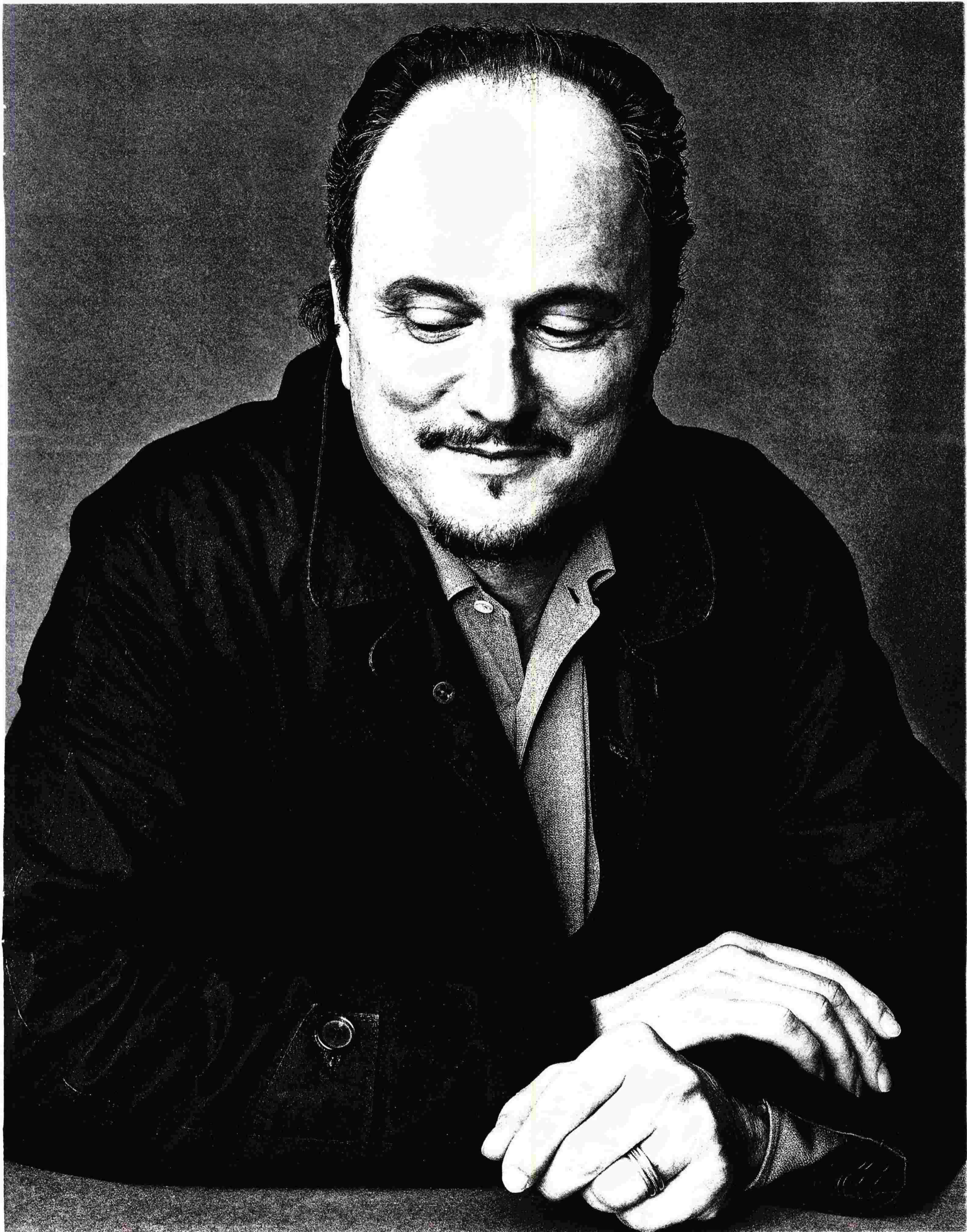
Πολύς κόσμος πιστεύει ότι οι σειρές στις διαδικτυακές πλατφόρμες είναι ο νέος κινηματογράφος. Πιστεύετε ότι θα παραγκωνίσει τη λογοτεχνία; Για παράδειγμα, έχω την αίσθηση ότι στη διάρκεια του lockdown όλοι έβλεπαν σειρές και δεν διάβαζαν βιβλία.

«Εγώ έχω την αίσθηση ότι ο κόσμος βλέπει σειρές ΚΑΙ διαβάζει βιβλία. Ίσως το πρώτο περισσότερο από το δεύτερο, αλλά οι επαφές μου σε βιβλιοπωλεία μου λένε ότι οι δουλειές τους πήγαν απρόσμενα καλά. Όπως και να 'χει, εννοείται ότι οι θόνοι θα επικρατήσουν τελικά, όμως η λογοτεχνία θα διατηρήσει την ιδιαιτερότητα και την ανωτερότητά της για όσους την αγαπούν. Επειτα, ως συγγραφέας δεν έχει νόημα να ανησυχείς ή να ανταγωνίζεσαι τη μικρή ή τη μεγάλη θόνη, αν και αυτή η τάση απαντάται στα αστυνομικά μυθιστορήματα ή στην ευπώλητη λογοτεχνία και όχι στα μυθιστορήματα. Προφανώς και δεν μπορείς να δημιουργήσεις κάτι τόσο ταχύ, άμεσο και σε θέση να απορροφήσει πλήρως τον θεατή του. Το καλύτερο που μπορείς να κάνεις είναι να εκμεταλλευτείς τις δυνατότητες της λογοτεχνίας».

Για εσάς σε τι συνίστανται αυτές οι δυνατότητες;

«Οι ταινίες δεν μπορούν να τρυπώσουν στο μυαλό των ανθρώπων και να

Συνέντευξη

«**Εκδίδω ένα βιβλίο όποτε πιστεύω ότι έχω στα χέρια μου ένα βιβλίο που αξίζει την προσοχή και τον χρόνο των αναγνωστών. Δεν εκδίδω ένα βιβλίο επειδή απλώς έφθασε το πλήρωμα του χρόνου**»

σου περιγράφουν τι σκέφτονται, σκιαγραφώντας έτσι ένα περίπλοκο πορτρέτο της εσωτερικής ζωής. Το βάθος των συναισθημάτων στο οποίο μπορείς να φθάσεις όταν γράφεις δεν μπορεί να εκφραστεί επαρκώς με τα κινηματογραφικά μέσα. Γι' αυτό διαβάζω. Ο βραδύς ρυθμός των μυθιστορημάτων σε συστήνει στις λεπτομέρειες ενός κόσμου και στην περισυλλογή γύρω από τη ζωή. Εκεί έγκειται η δύναμη της λογοτεχνίας και η αδυναμία των ταινιών».

Είναι η λογοτεχνία ένα μέσο ικανό να προκαλέσει διαλόγους που θα επιφέρουν ριζοσπαστικές αλλαγές;

«Δεν γράφω με την πρόθεση να συμβεί κάτι τέτοιο. Επικεντρώνομαι στην ιστο-

● Το 1999 η Σοφία Κόπολα παρουσίασε την κινηματογραφική εκδοχή του μυθιστορήματος του Ευγενίδη «Αυτόχειρες παρθένοι».

ρία που θέλω να πω κάθε φορά. Παρ' όλα αυτά, όταν κυκλοφόρησε το "Middlesex", ο όρος "ταυτότητα φύλου" ήταν ελάχιστα κατανοητός και σίγουρα δεν συζητιόταν στον κυρίαρχο Τύπο. Κάντε τη σύγκριση με το σήμερα. Το βιβλίο έπαιξε τον ρόλο του, μαζί με άλλα βιβλία και ταινίες, για να μας φέρει στην κατάσταση του παρόντος. Σίγουρα ήταν το πρώτο βιβλίο με αυτό το αντικείμενο που γνώρισε ευρεία αποδοχή, όσο απρόσμενο κι αν ήταν αυτό την εποχή εκείνη. (Δεν συνέβη εν μιά νυκτί.) Οπότε, ποτέ δεν μπορείς να ξέρεις τι επίδραση θα έχει ένα γραπτό σου στην κοινωνία».

Θα δούμε τελικά την Καλλιόπη του «Middlesex» στον κινη-

ματογράφο ή στη μικρή οθόνη; Είναι κάτι που συζητιέται χρόνια αλλά δεν προχωράει τελικά.

«Είναι ένα μεγάλο βιβλίο και μια μεγάλη ιστορία, οπότε δεν ήταν ποτέ εύκολο να γίνει ταινία. Το έχουν προσπαθήσει πολλοί, αλλά μιάμιση ώρα δεν είναι αρκετός χρόνος για να ξεδιπλώσεις την ιστορία της. Τα δικαιώματα αγοράστηκαν πρόσφατα από την Paramount. Ελπίζουν να κάνουν μια μίνι σειρά, αλλά η όλη διαδικασία βρίσκεται στην πολύ αρχή της. Το σίγουρο είναι ότι θα σκηνοθετήσει η Σαμ Τέιλορ-Τζόνσον».

Από τη μία η Σοφία Κόπολα με τις «Αυτόχειρες Παρθένοι» και τώρα η Σαμ Τέιλορ-Τζόνσον με το «Middlesex». Γιατί πιστεύετε τα βιβλία

σας ελκύουν τόσο ιδιοσυγκρασιακές δημιουργούς;

«Η ίδια μου η γραφή είναι ιδιοσυγκρασιακή και ασυνήθιστη, οπότε μου φαίνεται πολύ φυσιολογικό ότι ελκύει σκηνοθέτριες που έχουν έντονο προσωπικό ύφος και είναι λίγο αντισυμβατικό».

Αλλάζοντας κλίμα, ποιες είναι οι σκέψεις σας για τον τρόπο με τον οποίο χειρίστηκε ο Ντόναλντ Τραμπ την πανδημία;

«Δεν τη χειρίστηκε. Επ' ουδενί. Η ανταπόκριση των ΗΠΑ στην πανδημία ήταν ένα σοκ, ιδίως για έναν άνθρωπο της ηλικίας μου, ο οποίος μεγάλωσε σε μία εποχή που η Αμερική λειτουργούσε αποτελεσματικά. Θα ήλπιζα ότι αυτή η κρίση θα επανέφερε το αίτημα για την αναγκαιότητα

μιας ικανής διακυβέρνησης της χώρας. Αλλά είναι ξεκάθαρο ότι δεν θα συμβεί κάτι τέτοιο. Πάντως ο Τραμπ έχει αρχίσει να χάνει τον έλεγχο της κατάστασης γενικότερα, είναι πανικόβλητος και δρα με σπαρωδικό τρόπο».

Αναφέρεστε φαντάζομαι και στην υπόθεση του Τζορτζ Φλόιντ;

«Προσπάθησε να κεφαλαιοποιήσει τον θάνατο του υιοθετώντας το δόγμα "Law and Order", "Νόμος και Τάξη". Ηλιθιζε να κάνει ό,τι και ο Νίξον τη δεκαετία του '60, να προσκαλέσει δηλαδή τη λευκή, σιωπηλή πλειοψηφία των πολιτών να τον στηρίξει. Το θέμα όμως είναι ότι η χώρα έχει αλλάξει πολύ από τότε. Όταν μεγάλωνα στο Ντιτρόιτ, στις ταραχές του 1967 που περιγράφω και στο "Middlesex" συμμετείχαν Αφροαμερικανοί. Το 90% των ψηφοφόρων ήταν λευκοί και έβλεπαν μια μειονότητα Αφροαμερικανών να ξεσηκώνονται από τους δέκτες της τηλεόρασής τους. Σήμερα, αν παρατηρήσει κανείς ποιοι συμμετέχουν στις ταραχές και ιδίως στις πορείες και στις διαμαρτυρίες, οι περισσότεροι από τους μισούς είναι λευκοί. Στα δικά μου μάτια αυτή είναι μια πολύ διακριτή διαφορά. Γι' αυτό δεν πιστεύω ότι ο Τραμπ θα καταφέρει να διχάσει τη χώρα με την καμπάνια του "Law and Order". Η χώρα έχει πλέον προχωρήσει. Οσο για τον ίδιο, πλέον δεν τον συμπαθούν ούτε οι Ρεπουμπλικανοί και θέλω να πιστεύω ότι θα στραφούν εναντίον του πολύ γρήγορα μόλις τον θεωρήσουν εμπόδιο».

Ποιες πιστεύετε ότι είναι οι πιο σημαντικές προκλήσεις που θα αντιμετωπίσει ο κόσμος μας;

«Είναι πολλές και όλοι μας γνωρίζουμε ποιες είναι. Το βασικότερο που πρέπει να αντιμετωπίσουμε είναι πώς θα καταφέρουμε να ενεργήσουμε ενωμένοι. Υπάρχουν δυνάτες, φυγόκεντρες δυνάμεις που αναπτύσσονται μεταξύ των εθνών αλλά και εντός τους, οι οποίες μπορεί να διαλύσουν τον συμπαγή πυρήνα. Παρ' όλα αυτά, ήταν ωραίο να βλέπει κανείς από μακριά πόσο καλά χειρίστηκε μέχρι στιγμής η Ελλάδα την πανδημία. Κάποιοι λένε ότι οι αντιξοότητες που πέρασε η χώρα με την οικονομική κρίση την έκαναν πιο δυνατή, πιο ικανή να αντισταθεί μεσα και ένωσαν τους πολίτες της. Εάν είναι έτσι, ελπίζω ότι οι ΗΠΑ θα ακολουθήσουν το παράδειγμά της».

